

Co-financed by the European Regional Development Fund

Inspire Policy Making with Territorial Evidence

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Συνέδριο ESPON για τη Γαλάζια Ανάπτυξη: Από τις θαλάσσιες και ναυτιλιακές υπηρεσίες προς νέους μοχλούς για οικονομική και χωρική αλλαγή

Διαδικτυακά

24 Ιουνίου 2021, 10:20-17:20 (CEST+1)

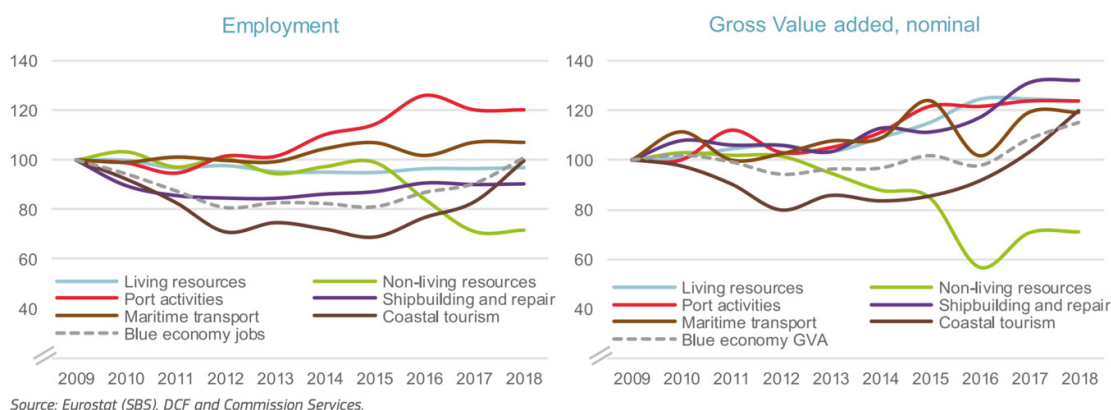

Εισαγωγή

Η Γαλάζια Ανάπτυξη έχει αποκτήσει βαρύνουσα σημασία στη χάραξη της ευρωπαϊκής πολιτικής τα τελευταία 15 περίπου χρόνια. Δεν αφορά μόνο τους καθιερωμένους τομείς, όπως ο παράκτιος τουρισμός, οι λιμενικές δραστηριότητες, οι θαλάσσιες μεταφορές και η ναυπήγηση και επισκευή πλοίων, αλλά και τους ζωντανούς θαλάσσιους πόρους (όπως η αλιεία, οι βιοτεχνολογίες και η υδατοκαλλιέργεια), τους μη ζωντανούς πόρους (όπως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και άλλα ορυκτά) και την υπεράκτια αιολική ενέργεια.

Όλοι μαζί αυτοί οι κλάδοι απασχολούν άμεσα σχεδόν 5 εκατομμύρια ανθρώπους και παράγουν ετήσια Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) σχεδόν 220 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμβάλλοντας περίπου στο 1,5% της οικονομίας της. Πρόκειται για αύξηση 15% σε σύγκριση με το 2009. Ο συνολικός κύκλος εργασιών (750 δισ. ευρώ) αυξήθηκε κατά 12% και τα κέρδη (περίπου 95 δισ. ευρώ) κατά 18%. Η Γαλάζια Οικονομία της ΕΕ περιλαμβάνει επίσης όλο και περισσότερους αναδυόμενους και καινοτόμους τομείς, όπως η γαλάζια βιοοικονομία, οι βιοτεχνολογίες, η αφαλάτωση, η θαλάσσια άμυνα, η παλιρροϊκή και κυματική ενέργεια, η πλωτή ηλιακή ενέργεια, η υπεράκτια παραγωγή υδρογόνου κ.λπ. Μεταξύ αυτών, ο τομέας της θαλάσσιας άμυνας παρέχει ήδη σχεδόν 200 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, ενώ ο τομέας καλλιέργειας φυκιών έχει ήδη ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 330 εκατομμυρίων ευρώ (Ευρωπαϊκή Έκθεση για τη Γαλάζια Οικονομία 2020).

Εικόνα 1: Εξέλιξη της Γαλάζιας Οικονομίας της ΕΕ ανά τομέα (δείκτης 2009=100)

Η νησιωτική οικονομία στο Αιγαίο, το Ιόνιο και την Ανατολική Μεσόγειο απαιτεί μια ξεχωριστή προσέγγιση στην αναπτυξιακή παρέμβαση και τον χωρικό σχεδιασμό. Η ασυνέχεια του χώρου, ο κατακερματισμός της οικονομικής αγοράς και της αγοράς εργασίας, η δυσανάλογη ζήτηση για θαλάσσιες μεταφορές και οι πρόσθετες επιβαρύνσεις για την επίτευξη ενός ελάχιστου επιπέδου ευημερίας και κοινωνικών υπηρεσιών, απαιτούν μια ειδική προσέγγιση όσον αφορά τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αλληλεπίδραση Στεριάς-Θάλασσας. Υπάρχει ανάγκη να αναπτυχθούν στρατηγικές και τακτικές σχεδιασμού, στις οποίες τα νησιά, οι θάλασσες και οι παράκτιες περιοχές θα αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετα μεταξύ του, ως ένα ενοποιημένο συνεχές.

Η συμβολή της Ελλάδας

Αν και σχετικά μικρή χώρα με περίπου 11 εκατομμύρια κατοίκους, η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των 3 πρώτων χωρών της ΕΕ όσον αφορά την απασχόληση (μετά την Ισπανία και τη Γερμανία, αλλά πριν από την Ιταλία, τη Γαλλία και τις άλλες 22 χώρες της ΕΕ) και μεταξύ των 7 πρώτων χωρών όσον αφορά την ΑΠΑ (μετά την Ισπανία, τη Γερμανία, την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και τη Δανία). Ενώ σχεδόν το 19% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας αποτελείται από νησιά, τα οποία κατοικούνται από περίπου το 15% του συνολικού εγχώριου πληθυσμού, περισσότερο από το 25% της παραγόμενης οικονομικής αξίας της χώρας προέρχεται από οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη ναυτιλία, τον τουρισμό και τα συμπληρωματικά τους επαγγέλματα. Στο πλαίσιο αυτό, ο δήμος Πειραιά έχει ήδη ενταχθεί στο κινεζικό επενδυτικό πλάνο «μία ζώνη, ένας δρόμος» και έχει αναπτύξει τις σχετικές στρατηγικές Γαλάζιας Ανάπτυξης. Ωστόσο, παρόλο που το σχετικό μέγεθος της Γαλάζιας Οικονομίας στην Ελλάδα παραμένει μεγάλο (με 13-14% όσον αφορά τις θέσεις εργασίας και 5-6% όσον αφορά την ΑΠΑ), η σχετική της θέση στο πλαίσιο της ΕΕ φθίνει τα τελευταία 10 χρόνια. Αυτό ενδεχομένως να έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης έπληξαν την Ελλάδα περισσότερο από άλλες χώρες. Επιπλέον, εκτός από τη ναυτιλία, η ελληνική Γαλάζια Οικονομία εξαρτάται κυρίως από τον παράκτιο τουρισμό, όπου η συμβολή των χαμηλόμισθων θέσεων εργασίας είναι υψηλότερη από ό,τι σε άλλους τομείς. Ως εκ τούτου, αναμένεται ότι η κρίση του COVID θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ελληνική Γαλάζια Οικονομία. Δεν είναι βέβαιο εάν και πόσος χρόνος θα χρειαστεί για να επανέλθει η κατάσταση στις συνθήκες πριν τον COVID. Επιπλέον, η Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ θέτει νέες προκλήσεις για τη Γαλάζια Οικονομία. Η συνολική συμβολή της Ελλάδας και της Γαλάζιας Οικονομίας της παραμένει λίγο πίσω όσον αφορά τους αναδυόμενους, καινοτόμους τομείς (για παράδειγμα, βιοτεχνολογίες, υδατοκαλλιέργειες και γαλάζια ενέργεια) (Ευρωπαϊκή Έκθεση για τη Γαλάζια Οικονομία 2020). Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες εξαιρέσεις, όπως τα καινοτόμα γαλάζια βιοοικονομικά έργα (για παράδειγμα το Seagrass) και οι δραστηριότητες στον τομέα της αφαλάτωσης.

Συνεπώς, το ερώτημα είναι το εξής: Πού και πώς πρέπει να ενισχυθούν οι αναδυόμενοι, καινοτόμοι και έξυπνοι τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας γενικά σε αυτό το τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου– και ειδικά στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους – προκειμένου να διατηρηθεί και να επεκταθεί η σχετικά ισχυρή θέση της Ελλάδας στη Γαλάζια Ανάπτυξη;

Προκλήσεις για τη Γαλάζια Ανάπτυξη της Ανατολικής Μεσογείου

Όσον αφορά το ζήτημα αυτό, σε πολλά περιφερειακά σεμινάρια έχουν ήδη θιχτεί οι νέες προοπτικές για τη Γαλάζια Ανάπτυξη στην Ελλάδα (για παράδειγμα: Η διεθνής εκδήλωση **ECHOPOLIS 2018** που διοργανώθηκε από το Πάντειο Πανεπιστήμιο καθώς και το διαδικτυακό σεμινάριο του **Ελληνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ)** τον Ιανουάριο του 2021). Σε γενικές γραμμές, στις εν λόγω συνεδρίες επισημάνθηκε η ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής ολοκληρωμένων σχεδίων για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών, διατηρώντας μια ισορροπία μεταξύ της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της έξυπνης γαλάζιας οικονομικής ανάπτυξης. Υπάρχει ανάγκη για μια ολοκληρωμένη περιφερειακή στρατηγική Γαλάζιας Ανάπτυξης που θα ενισχύσει την εξαιρετική νησιωτική βιοποικιλότητα των θαλάσσιων επιχειρηματικών συμπλεγμάτων σε συνδυασμό με τις υφιστάμενες τουριστικές δραστηριότητες (Κυβέλου και Ιεραπετρίτης, 2019). Πιο συγκεκριμένα, το ΕΛΚΕΘΕ εστίασε α) στην εκτροπή νέων ειδών ψαριών σε μεσογειακές υδατοκαλλιέργειες, β) στην ανάπτυξη ανανεώσιμων θαλάσσιων ενεργειακών πόρων, γ) στην ανάπτυξη της θαλάσσιας βιοτεχνολογίας ως πηγής για μια βιώσιμη νησιωτική οικονομία και δ) σε νέες μορφές ολοκληρωμένης παρακολούθησης και διαχείρισης της θάλασσας και των παράκτιων ζωνών. Αυτό θα απαιτούσε τον συντονισμό των ευρωπαϊκών και εθνικών ερευνητικών δραστηριοτήτων υπό την οπτική των περιφερειακών ευκαιριών και αναγκών, οδηγώντας στη δημιουργία των λεγόμενων «Περιφερειών Γαλάζιας Ανάπτυξης» (ΕΛΚΕΘΕ 2021).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ελληνική κυβέρνηση έχει ήδη αναπτύξει πρωτοβουλίες για μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική –ως μέρος του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Σχεδίου– για τη νησιωτική-θαλάσσια περιοχή του Ιονίου, του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Προς το παρόν, προτεραιότητες αυτής της πολιτικής είναι οι εξής:

- Διαχείριση λιμένων, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων μεταφορών και της παράκτιας ναυτιλίας,
- Κρίσιμες πηγές ενέργειας και υδάτινοι πόροι,
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας των νησιών μέσω της Γαλάζιας Οικονομίας,
- Στρατηγικές θαλάσσιες επιτήρησης και ασφάλειας και

- Ψηφιακή διακυβέρνηση και τεχνική υποστήριξη για την υλοποίηση των δράσεων.

Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της νησιωτικής θαλάσσιας περιοχής, υπάρχει ανάγκη να ενωθούν οι δυνάμεις στο θέμα αυτό, όχι μόνο στις διαφορετικές βαθμίδες (από το παγκόσμιο και το ευρωπαϊκό επίπεδο έως την τοπική κλίμακα), αλλά και στους διάφορους κλάδους εξειδίκευσης και χάραξης πολιτικής, εμπλέκοντας τα ενδιαφερόμενα μέρη και τους φορείς υλοποίησης της πολιτικής. Αυτό το συνέδριο θα μπορούσε να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Στοιχεία ESPON

Πρόσφατα το ESPON παρήγαγε δεδομένα που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη δημιουργία στέρεων βάσεων για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός-Αλληλεπίδραση Στεριάς/Θάλασσας (MSP-LSI) (ESPON 2020)

Το πρώτο είναι η έκθεση **Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αλληλεπίδρασης Στεριάς-Θάλασσας**. Ο **Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός** εξελίσσεται σε σημαντικό πεδίο πολιτικής με στόχο την εναρμόνιση των διαφορετικών απαιτήσεων όσον αφορά τον θαλάσσιο χώρο, συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην ενίσχυση της Γαλάζιας Ανάπτυξης. Προκειμένου να προωθηθεί η βιώσιμη χρήση του θαλάσσιου χώρου και των παρακείμενων παράκτιων περιοχών, ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ξηράς και θάλασσας. Για τον σκοπό αυτό, στη μελέτη Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αλληλεπίδρασης Στεριάς-Θάλασσας αναπτύχθηκε μια συγκεκριμένη προσέγγιση η οποία δοκιμάστηκε σε 5 πιλοτικές περιπτώσεις. Η πιο κοντινή περίπτωση με την κατάσταση στην Ελλάδα ενδεχομένως είναι η μελέτη για τις ακτές και τα νησιά της Κροατίας, δεδομένου ότι εστίαζε επίσης στον παράκτιο τουρισμό και τις λιμενικές πολιτικές.

BRIDGES (ESPON 2019)

Το δεύτερο είναι το έργο **Bridges**, στο οποίο διερευνήθηκαν τα ειδικά ζητήματα χωρικής ανάπτυξης εδαφών με γεωγραφικές ιδιαιτερότητες, συμπεριλαμβανομένων των νησιών. Το έργο παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες που είναι χρήσιμες για την προώθηση της Γαλάζιας Ανάπτυξης. Σε ό,τι αφορά το Αρχιπέλαγος του Βορείου Αιγαίου, η μελέτη εστίασε κυρίως στον τουρισμό και την κλιματική αλλαγή. Όσον αφορά τον τουρισμό, υπάρχει ανάγκη να σκεφτούμε πέρα από το τετριμμένο πλαίσιο διακοπών «ήλιος και θάλασσα» και να δημιουργήσουμε καινοτόμα, έξυπνα, γαλάζια προγράμματα. Όσον αφορά την κλιματική αλλαγή, υπάρχει ανάγκη για την ανάπτυξη των σχετικών ικανοτήτων και για την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις επιπτώσεις της (για παράδειγμα, επιπτώσεις της αστικής θερμονησίδας, ξηρασίες, καταιγίδες, λειψυδρία και πυρκαγιές), ιδίως στα νησιά και τις παράκτιες περιοχές. Ωστόσο, η κλιματική αλλαγή μπορεί επίσης να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες, όπως νέα είδη ψαριών που έχουν μεταναστεύσει από τον Ινδικό Ωκεανό.

ERMES (ESPON 2021)

Το τρίτο είναι το στοχευμένο έργο **ERMES**, το οποίο εστιάζει στην ενίσχυση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ ξηράς και θάλασσας οι οποίες επιτρέπουν τόσο την υλοποίηση της Γαλάζιας Ανάπτυξης όσο και τη μεγιστοποίηση των περιφερειακών πλεονεκτημάτων από τον βιώσιμο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Στην περίπτωση μας, η μελέτη εστίασε κυρίως στο θαλάσσιο σύμπλεγμα γύρω από το λιμάνι του Ηρακλείου. Παρόλο που η μελέτη δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη, οι προκαταρκτικές εισηγήσεις δείχνουν προς ένα σενάριο που στοχεύει στη μετατροπή του λιμανιού του Ηρακλείου σε σημαντικό κόμβο για τις θαλάσσιες μεταφορές μικρών αποστάσεων και τον τουρισμό.

COMPASS (ESPON 2018)

Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, το έργο **COMPASS**, που εστίασε σε μια συγκριτική έκθεση για τις αλλαγές στα συστήματα χωρικής διακυβέρνησης και σχεδιασμού στην Ευρώπη από το 2000 έως το 2016. Για τον σκοπό αυτό, έγινε σύγκριση μεταξύ 32 ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με τη χωρική διακυβέρνηση και τον χωροταξικό σχεδιασμό, όχι μόνο στατικά μεταξύ στιγμιοτύπων, αλλά και ως προς τον εντοπισμό τάσεων για τις οδηγίες και τις πολιτικές της ΕΕ. Με τη βοήθεια αυτής της μελέτης ανακαλύφθηκαν νέες καινοτομίες, ιδίως σε σχέση με τις πολιτικές συνοχής της ΕΕ και τη χωρική διακυβέρνηση. Σε αυτό το πλαίσιο, θα διατυπωθούν περαιτέρω προτάσεις που αφορούν τον στόχο του συνεδρίου για μια ολοκληρωμένη, πολυεπίπεδη νησιωτική ανάπτυξη τόσο σε ξηρά όσο και σε θάλασσα.

Καλές πρακτικές

Επιπλέον, σε ολόκληρη την Ευρώπη υπάρχουν ήδη αρκετές καλές πρακτικές, οι οποίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν τις περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική για τους νησιωτικούς τους σκοπούς. Αναφερόμαστε στα εξής:

Γαλάζια Ενέργεια, Βόρεια Θάλασσα

Καινοτόμα πειράματα με τη χρήση μεθόδων και εργαλείων που θέτουν επί τάπητος το ζήτημα της θαλάσσιας αιολικής ενέργειας και των αντισταθμιστικών μέτρων, με προστασία της βιοποικιλότητας, θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και εκτίμηση των επιπτώσεων της στην ηπειρωτική χώρα.

Έξυπνη ναυτιλία, Βέλγιο

Πειράματα με πλοήγηση που υποστηρίζεται από την ξηρά, ψηφιακό δίδυμο - πλήρη αυτοματοποίηση, ψηφιοποίηση και θαλάσσια drone ως νέα μέσα για πιο αποτελεσματική και βιώσιμη πλοήγηση στο μέλλον.

Τουρισμός κρουαζιέρας με αλληλεπίδραση μεταξύ ξηράς και θάλασσας, Κροατία

Στρατηγικές για μείωση των επιβαρύνσεων και αύξηση των κερδών του τουρισμού κρουαζιέρας σε οικολογικά και πολιτιστικά ευάλωτες περιοχές, σε συνδυασμό με νέες ευκαιρίες και καλύτερη πρόσβαση στον (νησιωτικό) παράκτιο τουρισμό.

Έργο Interreg MED

Ανάπτυξη ενός εργαλείου κατηγοριοποίησης των αλιείων ανάλογα με τη διαδικασία ανακύκλωσης που εφαρμόζουν για τα υπολείμματα των προϊόντων ψαριού. Τρόποι και προτάσεις για την περαιτέρω επεξεργασία αυτού του εργαλείου και για τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του.

Όλα αυτά τα πιλοτικά προγράμματα και οι μελέτες θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός σαφούς και αποτελεσματικού σχεδίου για μια καινοτόμο Στρατηγική Πολιτικής Γαλάζιας Ανάπτυξης στο Αιγαίο, το Ιόνιο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Αναφορές

European Commission (2020) Blue Economy Report 2020; European Union (download 2 April 2021).

Gloersen, Erik et al. (2019) BRIDGES: Balanced Regional Development in areas with Geographic Specificities; ESPON 2019.

Hellenic Centre for Maritime Research (2021) Online event on Blue Growth Regions on 15 January 2021 in the framework of the MISTRAL and BLUEMED project.

Kidd, Sue et al. (2020) MSP-LSI: Maritime Spatial Planning and Land Sea Interactions; ESPON 2020.

Kyvelou, Stella & Dimitris Ierapetritis (2019) Perspectives of blue growth in Greece: Lessons learned from the local and regional environment; Echopolis International 2018 (downloaded from ResearchGate 3 April 2021).

Nadin, Vincent et al. (2018) COMPASS: Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe; ESPON 2018.

Van den Bossche, Marten (2021) ERMES: European Research for Maritime Eco(nomic) clusters governance Strategy; ESPON 2021.

Co-financed by the European Regional Development Fund

Inspire Policy Making with Territorial Evidence

espon.eu

ESPON 2021

ESPON EGTC
4 rue Erasme, L-1468 Luxembourg
Grand Duchy of Luxembourg
Phone: +352 20 600 280
Email: info@espon.eu
www.espon.eu

The ESPON EGTC is the Single Beneficiary of the ESPON 2020 Cooperation Programme. The Single Operation within the programme is implemented by the ESPON EGTC and co-financed by the European Regional Development Fund, the EU Member States and the Partner States, Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland.

Disclaimer

This delivery does not necessarily reflect the opinion of the members of the ESPON 2020 Monitoring Committee.